

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Шворак Інни Юріївни

«Міфологічні структури у традиційному весільному обряді Західної Волині»,
представлене на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства
зі спеціальності 26.00.01 – Теорія та історія культури (мистецтвознавство)

Підвищена увага до регіональних досліджень в галузі мистецтвознавства, постійне розширення сфери наукових інтересів та залучення все нових ракурсів загальновідомі. Цілком очевидно, що без подібних багатопланових та різноаспектних досліджень неможливо уявити українську національну культуру в усьому розмаїтті її діяльнісних та творчих проявів. Вищезазначене справедливе до одного з ключових явищ української національної культури – української фольклорної традиції, у якій відображаються ментальність народу, його релігійні вірування, міфологічні уявлення про світовий устрій. Її важливим компонентом є весільний обряд – багатограничний обрядовий комплекс традиційної культури, самобутні риси і стан збереження якого в значній мірі залежать від регіону побутування.

Дисертаційне дослідження Інни Юріївни Шворак демонструє спробу теоретичного осмислення й узагальнення міфологічних структур у традиційному весільному обряді Західної Волині – самобутнього історико-етнографічного регіону України. Об'єктивної логічності та послідовності праці надає відповідна тематиця професійна освіта дисертантки, її практичний досвід та етнографічна діяльність, підкріплені навчанням в аспірантурі за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури.

Відповідно до кваліфікаційних вимог до дисертаційних досліджень, робота вирізняється переконливою *новизною* і *актуальністю*. І. Ю. Шворак представила новий індивідуальний погляд на весільно-обрядову традицію Західної Волині, доводячи наявність та значення міфологічних структур у традиційному весільному обряді Потур'я, виявляючи ознаки і вектори їх

трансформації на сучасному етапі та окреслюючи значущість і актуальність цих явищ у контексті сучасної культурології. Значна частина джерельної бази дослідження – записи весільних пісень та інтерв’ю з інформантами – жителями Потур’я, здійснена особисто дисертанткою (таблиця 1 Додатку Б), що є об’єктивною запорукою унікальності та *наукової новизни* дисертації. Обґрунтовуючи важливість і актуальність обраної теми, авторка аргументовано визначає об’єкт, предмет, мету та завдання дослідження, його джерельну базу.

В процесі роботи над дисертаційним дослідженням Інна Юріївна поставила перед собою ряд задач і послідовно їх вирішила. У виборі методології дослідження поняття міфу і його структури, як елементу української традиційної культури, залучено низку теоретичних розробок міфологічної науки, як підходи до пояснення міфу і сучасного розуміння його структури в культурі (еволюціоністський, компаративний, лінгвістичний, ритуалістичний, символічний, функціональний, соціологічний, структуралістський). Спираючись на історико-культурний контекст міфу, дисертантка виокремила його структурні складові: бінарні опозиції, метафору переходу, опозиційні структури на рівні соціальної організації та в особистісно-психологічному аспекті.

У пошуках теоретичної бази для вирішення другого завдання (узагальнення теоретичних та методологічних підходів до вивчення проблеми міфологічних структур у традиційній культурі) п. Інна вивчає натуралістичний та антропологічний напрями дослідження міфології, констатує їх подальше розгалуження та оформлення у теоретичні концепції з різними методологічними підходами щодо вивчення і пояснення міфу в культурі (стор. 35 і далі дисертації). У спробі узагальнити наявні класифікації теорій міфу дослідниця розглядає основні положення кожної для чіткого уявлення історичної ролі означених концепцій у розвитку міфологічної науки, зокрема і структури міфу. Окрему увагу приділено відображеню ідеї міфологічної школи у працях українських вчених XIX – початку ХХ століття та дослідженням у сфері психології.

Здійснений у першому розділі дисертації огляд міфологічних концепцій дозволив авторці дослідження не тільки сформулювати контекст досліджуваної проблематики (міфологічні структури), але й дійти висновків про відмінність інтерпретації різними філософськими школами формулювань стосовно функції, значення міфу та його змістового наповнення. На підставі огляду досліджень з проблематики міфологічних структур підкреслено їхню універсальність, що полягає у багатогранності та широті діапазону застосування цього терміну в різних наукових парадигмах.

Визначившись із *методологією* дослідження, дисертантка стикається з проблемою розбіжності історико-географічних кордонів Волинських земель, пов'язаних із численними міграційними та політичними змінами протягом історії даної місцевості. Для отримання загальної картини п. Шворак вивчає широкий спектр досліджень Західної Волині з тематики традиційної обрядовості та фольклору краю. При цьому висновки щодо «перехідної зони» – пограниччя у верхів'ї ріки Турії, на підставі ознак у структурі весільно-пісенної традиції двох історико-етнографічних регіонів, зроблені на основі власних спостережень (Додаток А, Кarta 2).

Значна увага в роботі присвячена весільній пісні як невід'ємній вербально-музичній складовій українського весілля. У підрозділі 2.2.2 Інна Юріївна не лише детально вивчила специфіку весільних пісень на Потур'ї, а й їхню роль в обрядовому процесі. Це дає можливість розглянути весільне дійство в аспекті музичної драматургії обряду, констатувати багате розмаїття поетичних текстів весільного репертуару, різних наспівів пісень, що його складають, зазначити наявність декількох їх варіантів у кожному селі, зміну тексту в процесі виконання зі встановленою традицією періодичністю тощо. Підкреслимо, що у наведенні прикладів дисертантка спирається на слова інформантів, вагомо підкріплюючи власні висновки їх свідченнями-цитатами (стор. 89, 90, 109, 153, 157).

Цікаво, як авторка відкриває секрет довголіття весільної пісні (стор. 99), підкреслює цінність міцно закріплених звичаєм на певних етапах ритуалу.

журних та ліричних пісень, без яких традиційне весілля давно перестало б існувати як обряд (стор. 93). Разом із тим, групу весільних наспівів жартівливого змісту дисертантка з певною обережністю відносить до весільно-обрядових.

Відповідно до окреслених завдань, наступним кроком стало заглиблення у проблематику сакральної і профанної сфер (підрозділ 3.1), які у весільно-традиційній культурі, зокрема, у весільному обряді Потур'я, до сьогодні науковцями зовсім не висвітлювалась. Розглянувши елементи весільного обряду як сакральні ритуали з різним ступенем магічно-обрядової значимості, Інна Шворак підкреслює належність і проміжних, і основних обрядів до сакральних цінностей тільки у межах ритуального дійства, без якого вони апріорі є профанними.

В наступному підрозділі авторка дисертації не оминає увагою гендерновіковий аспект західноволинського весілля. Так, здійснено аналіз статево-вікової стратифікації та лімінальних станів у весільному обряді Потур'я, розглянуто історичні (у т. ч. втрачені) й актуальні сьогодні форми традиційного соціального міфу, окреслено вплив гендерної стратифікації на музичний супровід весілля.

Окремий підрозділ присвячено одній із архаїчних форм народної міфології – віруванням про смерть та переродження, що є невід'ємною частиною міфологічної свідомості, відображеній у народно-обрядовій творчості. Крім того, п. Інна розглядає дефініцію «лімінальність» в загальнауковому дискурсі та обрядовому контекстах. Певною протилежністю семантиці смерті постає розглянута в останньому підрозділі дисертаційного дослідження традиція сміхової народної культури – невід'ємної складової весільного свята. Констатується здійснення розважально-комунікативної функції завдяки трансляції міфологічних структур сакральне / профанне, свій / чужий.

Цілком переконливо наголошено на тому, що в умовах сучасного життя збереження фольклорної традиції набуває важливого значення в культурному

та духовному відродженні країни, збереженні безцінної спадщини українського народу, його культурної ідентичності.

На позитивну оцінку заслуговують професійний рівень представленої роботи, міра доказовості викладу як окремих її положень, так і цілісності проблематики, логічність структурної організації матеріалу тощо. Крім того, відмітимо включені п. Інною до другого та третього розділів схеми і таблиці, які візуалізують подану інформацію, надають більшої наочності тексту, структурують його. У подачі результатів власних польових досліджень дисерантка вдало використала сучасні технології – не тільки з метою фіксації і свідчення процесу, а й популяризації об'єкта дослідження шляхом створення Facebook сторінки «Експедиції по Турії», посилання на яку у вигляді QR-коду подано в Додатку Г дисертації.

Разом з тим, висловимо авторці рецензованого дослідження побажання. На нашу думку, представляючи результати власних польових досліджень та наводячи конкретні приклади, варто було б не обмежуватися поданням текстів і включити декілька музичних прикладів (мелодії пісень, поспівок – елементів весільного обряду) хоча б до Додатків дисертації.

Запитання, які виникли в процесі знайомства з дисертациєю:

1. Якими критеріями Ви керувалися під час визначення принадлежності елементів весільного обряду саме до Потур'я, особливо у перехідних зонах? За якими критеріями, крім географічних, обиралися інформанти під час власних польових досліджень?
2. Цікаво було б почути оцінку стану збереження фольклорного весільного репертуару та зразків прикладного мистецтва, пов'язаних з весільним обрядом (одяг, атрибути) у старожилів краю, інформантів.
3. На стор. 165 дисертації зазначено, що у процесі дослідження традиційного весільного обряду Потур'я, під час польових досліджень Ви бачили *de visu* сучасне весільне дійство і брали безпосередню участь у ньому. На Вашу думку, чи присутні у сучасній практиці

західноволинського весілля традиційні елементи цього обряду? Якщо так, чи є вони сакральними, чи профанними?

Представлене дисертаційне дослідження І. Ю. Шворак «Міфологічні структури у традиційному весільному обряді Західної Волині», на думку опонента, є актуальним та має вагому практичну цінність. Зміст роботи засвідчує, що здобувачка здійснила ретельний і всебічний аналіз обраної теми, повністю виконала поставлені завдання, продемонструвала відповідну наукову кваліфікацію. Заявлені у вступній частині дисертації завдання дослідження послідовно вирішені у тексті роботи, що переконливо відображені дисертанткою у висновках.

Концепція І. Ю. Шворак пройшла необхідну апробацію у провідних фахових виданнях, у доповідях на наукових та науково-практичних конференціях. Автореферат відбиває основний зміст дисертації. Список використаної літератури і джерел включає 212 позицій і охоплює всі аспекти проблематики дисертації.

Дослідження «Міфологічні структури у традиційному весільному обряді Західної Волині» відповідає вимогам МОН України до кандидатських дисертацій і дає підстави для присудження його авторці, Інні Юріївні Шворак, наукового ступеня кандидата мистецтвознавства зі спеціальності 26.00.01 – «Теорія та історія культури (мистецтвознавство)».

Офіційний опонент –

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри академічного та

естрадного вокалу Інституту мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка

Т. О. Чернета

